

LIETUVIŲ GIMTOJI KALBA

Teksto suvokimo užduotys

2008 m. valstybinis brandos egzaminas
(pakartotinė sesija)

2008 m. birželio 17 d.

Trukmė – 1,5 val. (90 min.)

Perskaitykite tekstus ir atlikite užduotis.

NENAUDINGO AUKŠČIO KULTŪROS ILGESYS

Iš pokalbio su literatūrologe, profesore Viktorija Daujotyte

1. Gerbiama profesore, kokią jums daro įtaką dabartinė kultūros situacija, kultūrinė aplinka Lietuvoje?

Jaučiuosi gyvenanti šiandieninės kultūros apsuptyje ir kartais manau, kad nepajėgiu susidaryti distancinio santykio. Žinoma, tas santykis yra labai įvairus. Sakysime, kai įžengi į Vilniaus universiteto senąją dalį – į universiteto biblioteką, į šv. Jonų bažnyčią, į tą nuostabų architektūros ansamblį, – tada atrodo, jog tave tikrai ištinka kultūros ir kūrybos palaima. Rodos, kad esi tos kultūros saugoma ir kad čia žmogui nieko blogo negali nutikti. Bet kita vertus, išėjus iš ten ir pasisukus į Vilniaus viešąją erdvę, tave iš karto vienu ar kitu momentu gali ištikti šiandieninės kultūros smūgiai.

Matai visiškai pažeistą senamiesčio stilistiką, išgirsti rėksmingą, brutalią muziką... Ir tu negali sutikti, kad tai yra tam tikra kultūros arba kūrybos išraiška. Tačiau tuoj pat supranti, kad kiekvieno žmogaus santykis su kultūra yra kitoks. Sakysime, mano santykis – tai klasika, išsaugotas kultūros paveldas, senamiestis (geriau apgriuvęs, negu visiškai svetimomis medžiagomis arba svetima stilistika sutvarkytas)... Bet yra ir kitų žmonių, kuriems tai, kas man yra svetima ir rėksminga, teikia džiaugsmo. Tad negalima taikyti vieno mato.

2. O kas jums šiandien atrodytų skaudžiausia mūsų kultūroje?

Nesiremdamas vien savo mąstymu, priminčiau įdomią Romualdo Granausko esė „Žodžio agonija“. Rašytojas formuoja pojūtį, kad šiandien nyksta tai, kas iki šiol formavo tą aukštąjį, dvasingąjį kultūros matmenį. Nyksta vertikalės pojūtis. Tarsi įveikdama tai, kas mumyse, žmonėse, yra menka, žema, purvina, kas yra neišvengiama, ta dvasia siekia kilti, išvysti šviesą, tikėjimą, viltį. Ji trokšta kažko, kas nėra pati. Visaip mes galime tą matmenį pavadinti, įvardyti, bet visada išlieka tas kilimo jausmas. Tave kelia... Todėl ir mūsų senųjų bažnyčių, šventovių dievybės išpūdis yra labiausiai formuojamas kaip fizinis aukščio, nenaudingos erdvės pojūtis. Bažnyčia nesutalpina daugiau žmonių dėl to, kad yra labai aukšta, tačiau mūsų žvilgsniai kyla į viršų...

O dabar jaučiame tarsi atvirkščią jausmą – mūsų žvilgsniai nukreipti žemyn. Ir atrodo, kad lieka tik kūniškas, kiek įmanoma suvulgarintas mūsų pavidalas.

3. Ar sutinkate su nuomone, kad dabar jaunas žmogus vis dėlto yra auklėjamas vartotojiško požiūrio linkme?

Taip, jaunų žmonių orientacija yra aiški – pragmatinė. Žmogus labai aiškiai jaučia, kad jis turi kaip nors įsitvirtinti gyvenime. Bet nesuabsoliutinčiau šito. Aš vis tiek žiūrėdama į studentus (žinoma, filologus) tarp jų matau žmonių, kurie, nebijodami pasakyti šito žodžio, yra pasmerkti. Jiems nepasisieks labai ramiai susitvarkyti savo gyvenimo. Nepasisieks gyventi taip, kad būtų naudinga gyventi. Juose slypi tas pradai, kuris žmogaus gyvenimą sukomplikuoja, padaro jį sudėtingą, prieštaringą, bet neišvengiamą.

Žinoma, aš matau ir kaip vyksta jaunų žmonių dramos. Kur ta drama prasideda? Ji prasideda jau mokykloje, kai visiškai aiškiai humanitarinių polinkių, kultūros, meno šaukiamas žmogus visomis aplinkos, šeimos, draugų, tėvų galiomis yra orientuojamas į pragmatinę pusę, tarkime, į vadybą, kur stojančiųjų konkursai jau pasiekia 50 į vieną vietą...

4. Galbūt truputį žvilgtelkime į ateitį. Kokią jūs matote, kokią jūs spėjate ją būsiant?

Aš manau, kad žmonija dar nėra išnaudojusi vienos galimybės. Tai yra sugrįžimo galimybės. Visą laiką mes mąstome apieėjimą į priekį, apie kelią, kuris veda mus arba į saulėtą ateitį, arba į aiškiai jaučiamą saulėlydį. Dabar mes turime galimybę matyti, kaip susidūrė dvi koncepcijos: šviesios ateities, kuri nutolo nuo mūsų, ir to kultūros saulėlydžio, žodžio agonijos laiko. Bet yra dar viena galimybė – grįžimo galimybė. Ir man atrodo, kad XXI amžiuje šita galimybė turėtų ryškėti. Žmonija bandys grįžti. Ir bandys grįžti prie pačių pirminių dalykų, prie ištakų. Ji bandys valytis nuo tų apnašų, kurios yra suneštos per laiką. Ir bandys iš naujo suvokti gamtą, prigimtinių dalykų, savo kalbos, pirminių žmonių santykių prasmę. Bandys grįžti ten, kur žmogus susitinka tik kaip žmogus su žmogumi, kur profesija, turtai arba neturtai nedaug ką reiškia. Ir tada galbūt iš naujo pajusime tų dalykų vertę.

Pagal 2004 m. radijo interviu, išspausdintą knygoje „Sėskim ir pakalbėkim“ – V., *Versus aureus*, 2007

**LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO VALDO ADAMKAUS KALBA,
pasakyta, atidarant tarptautinę Frankfurto knygų mugę**

- 1 Gerbiamos ponios ir ponai,
- 2 Nuoširdžiai sveikinu didžiąją knygos šventę. Ji kasmet sukviečia iš viso pasaulio į Gėtės gimtąjį miestą šimtus tūkstančių žmonių: visus mus sieja knyga.
- 3 Knyga buvo, yra ir bus ryšys, jungiantis mūsų dabartį su tradicija, jungiantis mūsų kultūras į bendrą Vakarų civilizaciją, jungiantis mūsų ir kitas pasaulio civilizacijas. Labai svarbu, kad XXI amžiuje šis žmonių siejantis kultūros ryšys stiprėtų ir suteiktų mūsų bendram gyvenimui daugiau humaniškumo, solidarumo ir pasitikėjimo.
- 4 Kiekvienais metais Frankfurtas tampa ta erdve, kurioje susitinka knygų leidėjai ir rašytojai, kurioje susitinka pasaulio kultūros. Nuoširdžiai sveikinu šio renginio šeimininkus ir dėkoju už Lietuvos pakvietimą būti šių metų Frankfurto knygų mugės viešnia. Lietuvos vardu sveikinu visus mugės dalyvius ir svečius.
- 5 Knygos kultūra lietuviams, kaip turbūt kiekvienai nedidelei tautai, buvo ir yra egzistenciškai svarbi. Literatūra kūrė mūsų tautą. Ji tęsė tautos gyvenimo pasakojimą pačiais dramatiškiausiais istorijos tarpsniais.
- 6 Ne vieną tūkstantį metų greta germanų ir slavų tautų dideliuose Vidurio ir Rytų Europos plotuose gyveno baltų tautos. Deja, dalis šių tautų išnyko viduramžiais. Savitos kultūros prūsų tauta iš Europos etnografinio žemėlapių pradingo vos prieš tris šimtus metų. Tik lietuviams iš visų baltų tautų pavyko sukurti viduramžių valstybę – Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, kuri tarp to meto Europos monarchijų garsėjo bajoriška demokratija ir unikalia religine bei tautine tolerancija. Lietuviai, rusai, žydai, lenkai, totoriai, karaimai; katalikai, stačiatikiai, liuteronai, kalvinistai, arijonai, judėjai, musulmonai kūrė ir gynė Lietuvos valstybę kaip bendrus namus, kuriuose kiekvienas pagal savo papročius galėjo garbinti Dievą, kiekvienas savo kalba galėjo rašyti ir spausdinti knygas. Ši savita bajorų demokratijos valstybė, net ir susijungusi su Lenkija, nepajėgė atlaikyti centralizuotų kaimynių spaudimo: XVIII amžiaus pabaigoje ji žlugo.
- 7 XIX šimtetyje vokiečių mokslininkai jau tyrinėjo lietuvių kalbą kaip mirti pasmerktos tautos palikimą. Filosofas Imanuelis Kantas gynė lietuvių kalbą, visų pirma pabrėždamas jos mokslinę vertę. Jis rašė: „Nereikia menkinti viso to, ką gali duoti mokslams, ypač senajai tautų kraustymosi istorijai, ta labai senos, labai mažame plote suspaustos ir tartum izoliuotos tautos dar gyva kalba“. Lenkiškai kūręs Lietuvos poetas Adomas Mickevičius lietuvius laikė jau išnykusia tauta, „kurios istorija duoda geros medžiagos poezijai“.
- 8 Tačiau šios pranašystės nepasitvirtino: pasakojimas tęsėsi. Ištvėrė carinės Rusijos prievartą, po Pirmojo pasaulinio karo lietuviai atkūrė savo valstybę, brandino modernią europinę kultūrą. Tuo metu įkvėptas laisvės oras vėliau padėjo išlikti nacių ir sovietų okupacijų metais. Išlikti kuriant. Lietuvos pasakojimas buvo tęsiamas Sibiro tremtyje, Vilniaus ir Kauno getuose, sovietų gulage ir nacių lageriuose, partizanų bunkeriuose, psichiatrinėse ligoninėse ir karo pabėgėlių stovyklų barakuose. Vienoje tokioje stovykloje Vokietijoje jaunystės metais teko būti ir man. Lietuviai kūrė, rašė, spausdino ir skaitė lietuviškas knygas ne tik okupuotoje Lietuvoje, bet ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje, Australijoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje.
- 9 Leidausi į istoriją, nes ji – neatskiriama nuo mūsų literatūros. Nes lietuvių literatūra buvo ir yra rašoma kartu su jos istorija. Istorijos subrandinta mūsų literatūra gerai žino, kas yra laisvė ir kas yra prievarta. Ji skaudžiai žino, kas yra žmonių solidarumas, ištikimybė ir kas yra abejingumas bei išdavystė.
- 10 Laisva Lietuva šiandien atpažįsta save kaip Vakarų kultūros šalį. Tokią ją atpažįsta ir milijonai žmonių, aplankančių mūsų kraštą. Mes tęsiame savo pasakojimą – primindami ir kartu su jumis kurdami bendrą Europos istoriją, primindami ir gindami bendras Europos vertybes.
- 11 Europa, jos tautų ir kultūrų įvairovė bei vienybė nėra abstrakcija. Ji turi savo veidą ir savo formas – istorinio, kultūrinio, taip pat ir literatūrinio gyvenimo formas. Šių formų įvairovė turtina ir artina mus visus. Būtent formų įvairovė jungia mus į Europą – į bendrą humanitarinės minties erdvę. Tikiu, kad šioje erdvėje dar galime rasti prieglobstį pavargę nuo mūsų laikų įtampos ir destruktijos.<...>

Atsakykite į klausimus, remdamiesi Prezidento V. Adamkaus kalba.

8. Apie kokią knygos paskirtį 2 ir 3 pastraipose kalba Prezidentas? Įvardykite du aspektus.

Čia rašo vertintojai
I II III

(2 taškai)

9. Suformuluokite 6 pastraipos pagrindinę mintį.

(1 taškas)

10. Paaiškinkite, apie kokias nepasitvirtinusias pranašystes kalbama 7 pastraipoje.

(2 taškai)

11. Įvardykite meninę raiškos priemonę, vartojamą kalbant apie šiandienos Lietuvą, ir išrašykite pavyzdį.

(1 taškas)

12. Prezidentas teigia, kad „Europa, jos tautų ir kultūrų įvairovė bei vienybė nėra abstrakcija“. Paaiškinkite, kaip suprantate šią mintį.

(3 taškai)

Atsakykite į klausimus, remdamiesi abiem skaitytais tekstais.

13. V. Daujotytė, atsakydama į 1 klausimą, ir Prezidentas paskutinėje pastraipoje kalba apie kultūrą. Paaiškinkite, koku požiūriu kultūrą aptaria V. Daujotytė ir koku – Prezidentas.

Čia rašo vertintojai
I II III

(2 taškai)

14. Suformuluokite V. Daujotytės atsakymą į 1 klausimą ir Prezidento kalbos paskutinę pastraipą siejančią mintį.

(1 taškas)

- 15.1. Kuriam funkciniam stiliui priskirtumėte abu tekstus?

(1 taškas)

- 15.2. Atsakymą argumentuokite, remdamiesi turiniu ir raiška.

(2 taškai)

Taškų suma (maks. 26)

Taškai už teksto suvokimo užduotį (26x2=52)

Juodraštis

